

*Др Јелена Ђ. Видић Трнинић, доцент
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
J.VidicTrninic@pf.uns.ac.rs*

УТИЦАЈ ЗАЈЕДНИЦЕ ЖИВОТА, ИМОВИНСКОГ СТАЊА И РАДНЕ СПОСОБНОСТИ НАСЛЕДНИКА НА КОНСТРУКЦИЈУ ПРАВИЛА ЗАКОНСКОГ НАСЛЕЂИВАЊА¹

Сажетак: У раду се анализира утицај заједнице живота са оставиоцем, имовинског стања и радне способности наследника на конструкцију правила законског наслеђивања у савременим правним порецима Европе. У одређеном броју права, ове чињенице имају самосталан утицај на заснивање правила законског наслеђивања, при чему њихов наследноправни значај долази до изражаја и у јојединим правима у којима оне не представљају самостални основ за стицање својства законског наследника. Посебна пажња посвећена је сагледавању конкретних законских решења и одговарајућих наследноправних последица у сваком од законодавстава у којима неке од ових чињеница или евенуално и више њих, имају одговарајући утицај на законско наслеђивање. Имајући у виду да заједница живота са оставиоцем, имовинско стање и радна способност наследника и у домаћем праву имају значајну улогу у конструкцији правила законског наслеђивања, аутор у закључку, између осталог, указује на оправданост прихватања ових чињеница као правно релевантних у регулисању законског наслеђивања.

Кључне речи: заједница живота, имовинско стање, радна способност, издржавање, законско наслеђивање.

Увод

Стицање права на законско наслеђивање, те уопште формулисање правила законског наслеђивања, засновано је на одређеним чињеницама. Већина чињеница, која је током вишевековног развоја правила наследног права

---

¹ Рад је посвећен пројекту „Теоријски и практични проблеми у стварању и примени права“ (ЕУ и Србија).

имала одговарајући утицај на законско наслеђивање, у данашње време је изгубила значај.² Сви савремени правни пореци Европе, конструкцију правила законског наслеђивања заснивају на чињеницама сродства и брака, а велики број ових поредака и на чињеници ванбрачне заједнице. Оне имају карактер самосталних чињеница у конструкцији ових правила, односно представљају самостални основ за стицање наследничког својства.

Поред споменутих опште прихваћених чињеница, одговарајући утицај на конструкцију правила законског наслеђивања у одређеном броју савремених законодавстава Европе, имају и друге чињенице. Својим наследноправним значајем, међу њима се нарочито издвајају заједница живота са оставиоцем, имовинско стање наследника, радна способност наследника, као и издржавање од стране оставиоца, које је тесно повезано са последње споменутих чињеницама, с обзиром на то да потребу за издржавањем, по правилу има оно лице које је лошег имовинског стања и неспособно је за рад.

Иако законодавства у којима се наведеним чињеницама придаје наследноправни значај нису бројна,³ утицај који оне могу имати на конструкцију правила законског наслеђивања је значајан. Тако, неке од ових чињеница или евентуално и више њих, у појединим правима имају самосталан утицај на конструкцију ових правила. Значај споменутих чињеница, међутим, долази до изражаја и у одређеном броју права у којима оне не представљају самостални основ за стицање наследничког својства, али представљају правно релевантне чињенице које имају утицај на законско наслеђивање. У раду се сагледавају конкретна законска решења и одговарајуће наследноправне последице у сваком од законодавстава у којима су наведене чињенице од утицаја на законско наслеђивање.

1. Утицај заједнице живота са оставиоцем на конструкцију правила законског наслеђивања

Заједница живота са оставиоцем у конструкцији правила законског наслеђивања може представљати једину правно релевантну чињеницу, односно имати самостално дејство, с тим што она може бити праћена и неоп-

---

² Током историје, употребљаване су разноврсне чињенице у конструисању законског наслеђивања: различите врсте сродства, брачна веза, сталешка и верска припадност оставиоца, врста, порекло и квалитет добара која су предмет наслеђивања, ред рођења лица која долазе у обзир да буду наследници, пол наследника и неке друге чињенице. Вид. Борислав Т. Благојевић, *Наследно право СФРЈ са освртом на права других држава*, Београд 1964, 62.

³ Упоредноправном анализом обухваћена су законодавства: Србије, Словеније, Хрватске, Македоније, Црне Горе, Републике Српске, Русије, Бугарске, Мађарске, Чешке, Аустрије, Швајцарске, Немачке, Грчке, Француске, Италије, Белгије, Шпаније, Шведске, Финске, Данске, Холандије и Енглеске.

ходношћу постојања још неких чињеница, по правилу оних који се односе на радну неспособност наследника и издржавање од стране оставиоца. Услов, који је понекад изричито нормиран, огледа се и у потреби одређеног временског трајања заједнице живота.

Иако у највећем броју савремених правних поредака Европе, заједница живота са оставиоцем нема никакав утицај на конструкцију правила законског наслеђивања,⁴ о потпуном одсуству њеног наследноправног значаја на тлу Европе, не може се говорити. Наиме, ова чињеница у појединим правним уређењима представља самостални основ за стицање својства законског наследника, а у неким од њих и за стицање својства нужног наследника. Осим тога, у одређеном броју правних система у којима заједница живота са оставиоцем не представља самостални основ за стицање наведеног својства, ова чињеница има вишеструк наследноправни значај. Посматрано са овог аспекта, заједница живота са оставиоцем представља правно релевантну чињеницу у вези са правом на стицање предмета домаћинства, као и одговарајућег дела имовине који је сразмеран доприносу законског наследника у повећању оставиоачеве имовине, код могућности измена наследноправног положаја појединих законских наследника и губитка својства законског наследника супружника, као и приликом нормирања услова за постајање нужним наследником.

1.1. Утицај заједнице живота са оставиоцем као самосталној основа за стицање наследничкој својства

Заједница живота са оставиоцем представља самостални основ за стицање својства законског наследника у малом броју савремених права Европе, као што су Русија, Чешка и Македонија. У неким од ових права, могућност стицања својства законског наследника по основу заједнице живота постоји независно од тога које лице је остваривало ову заједницу са оставиоцем, док је у појединим од њих, могућност наслеђивања по основу постојања заједнице живота, законом предвиђена у погледу тачно одређених категорија лица.

Тако се у Русији, према Грађанском кодексу ове земље,⁵ као законски наследник, али и као нужни наследник, може појавити било које лице које уопште не улази у круг потенцијалних законских наследника,⁶ под усло-

⁴ Тако, заједница живота нема утицај на конструкцију правила законског наслеђивања у Аустрији, Швајцарској, Грчкој, Француској, Белгији, Шпанији, Италији, Мађарској, Холандији, Данској, Шведској, Финској и Енглеској.

⁵ Гражданский кодекс Российской Федерации (трећи део од 26. 11. 2001. године, N 147-ФЗ, ред. од 05. 05. 2014). Текст кодекса вид. на интернет адреси: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_5142/, 15. новембар 2015 (у даљем тексту ГКР).

⁶ О кругу потенцијалних законских наследника, који у праву Русије наслеђују по основу чињенице средства и брака, вид. Јелена Видић, „Закон као правни основ позивања

вом да је најмање годину дана пре смрти оставиоца остваривало заједницу живота са њим и било издржавано од стране оставиоца, уколико је притом у моменту отварања наслеђа, ово лице било и неспособно за рад.⁷ Последице прихватања заједнице живота било ког лица са оставиоцем, која је праћена његовом неспособношћу за рад и издржавањем од стране оставиоца, огледају се у могућности погоршања наследноправног положаја оних оставиоцевих законских наследника који се у конкретном случају позивају на наслеђивање, с обзиром на то, да им лица која се на наслеђе позивају под претпоставком испуњења горе наведених услова, могу конкурисати на наслеђе и на тај начин смањити величину наследног дела који би им припао да наведеног конкурисања у наслеђу није било. Притом, наследноправни положај лица која конкуришу на наслеђе по основу споменутих чињеница, исти је као и положај било којих оставиоцевих законских наследника који се у конкретном случају позивају на наслеђивање, имајући у виду правило према којем ова лица наслеђују заоставштину на једнаке делове са њима. У случају непостојања ниједног наследника из круга потенцијалних законских наследника, заоставштину се дели на једнаке делове само између радно неспособних и издржаваних лица, која су живела заједно са оставиоцем, што значи да у случају постојања само једног оваквог наследника, цела заоставштину може припасти управо том наследнику.⁸ Оваквим начином регулисања, у праву Русије, практично се неограничено проширује постојећи круг законских наследника, у који, на овај начин, како се у теорији наводи, може ући дете које није усвојено, али се фактички налазило на васпитавању и старању код оставиоца, његов бивши супружник, лице чији је брак са оставиоцем поништен, као и лице које је са оставиоцем одржавало фактичке брачне односе.⁹

Могућност стицања својства законског наследника по основу заједнице живота са оставиоцем, како је то наведено, прихваћена је и у Чешкој. Према Грађанском законнику ове земље,¹⁰ било које лице које је најмање годину дана пре смрти оставиоца живело у заједничком домаћинству са

на наслеђивање у бившим социјалистичким земљама (Русија, Чешка, Мађарска и Бугарска)⁴, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду* 1/2011, 374-375, 378-379.

⁷ Вид. чл. 1148, ст. 2 и чл. 1149, ст. 1 у вези са чл. 1148, ст. 2 ГКР.

⁸ Вид. чл. 1148, ст. 2-3 у вези са чл. 1141, ст. 2 ГКР.

⁹ Вид. Булаевский Б.А, Виноградова Р.И, Ефимов А.Ф, Левшина Т.Л, Павлова Е.А, Пантелеева И.В, Сучкова Н.В, Шелютто М.Л, Шилохвост О. Ю, Ярошенко К.Б, *Коментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации*, Части третьей, Москва 2007, 101-102 и 120-121; Абова, Т.Е, Богуславский, М.М, Светланов, А. Г, *Коментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации*, Части третьей, Москва 2004, 43.

¹⁰ Předpis č. 89/2012, Sb.Zákon občanský zákoník. Текст законика вид. на интернет адреси: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89/>, 20. новембар 2015.

њим и које је у овом временском периоду водило бригу о заједничком домаћинству, може конкурисати у наслеђивању осталим законским наследницима оставиоца, осим у случају када су у питању наследници првог наследног реда. Тако, по основу наведене чињенице, споменута лица могу конкурисати у наслеђивању најпре супружнику и родитељима, као наследницима другог наследног реда. Како у другом наследном реду супружнику оставиоца мора припасти 1/2 заоставштине, то лица која наслеђују по основу заједнице живота са оставиоцем, деле остатак заоставштине са родитељима оставиоца на једнаке делове.¹¹ Уколико иза оставиоца није остао ни супружник, нити родитељи, лица која се на наслеђе позивају по основу постојања заједнице живота са оставиоцем, као наследници трећег наследног реда, деле заоставштину на једнаке делове са оставиоцем браћом и сестрама, односно полубраћом и полусестрама.¹² Међутим, уколико иза оставиоца, није остао ниједан брат или сестра, полубрат или полусестра, односно њихови првостепени потомци који наслеђују по праву представљања, право Чешке лицима која се на наслеђе позивају по основу заједнице живота, даје предност у наслеђивању у односу на остале сроднике оставиоца, као потенцијалне законске наследнице четвртог и даљих наследних редова, с обзиром на то, да они у овом случају имају право да наследе целу заоставштину.¹³ Могућност стицања законских наследних права, од стране наведене категорије лица, посебан значај је имала пре доношења Закона о регистрованом партнерству Чешке из 2006. године, имајући у виду да су се у ову категорију наследника могли сврстати и партнери из фактичких хетеросексуалних или истополних ванбрачних заједница.¹⁴

Напослетку, заједница живота са оставиоцем представља самосталну чињеницу по основу које је законско наслеђивање могуће и у Македонији. Наиме, према Закону о наслеђивању Македоније, у круг лица између којих постоји могућност узајамног законског наслеђивања по наведеном основу

¹¹ Вид. § 1636 Грађанског законика Чешке.

¹² Вид. § 1637 Грађанског законика Чешке.

¹³ Вид. § 1637 у вези са § 1638 - § 1641 Грађанског законика Чешке.

¹⁴ У том смислу, вид. Jiri Svoboda, *International succession*, (ed. Louis Garb), Published by Kluwer Law International 2004, 170; Karl Hanz Neumayer, *International encyclopedia of comparative law*, Volume V – Succession, Chapter 3, Intestate Succession, (ed. K. Zweigert, U. Drobnig), Published by Martinus Nijhoff Publishers 1981, 8. Међутим, напоменућемо да је наследноправни положај истополног регистрованог партнера, повољнији од оног наследноправног положаја који је могао стећи, а који и у данашње време по овом основу може имати партнер из фактичке (нерегистроване) истополне или хетеросексуалне ванбрачне заједнице, имајући у виду потпуно изједначење наследноправног положаја истополног регистрованог партнера са оваквим положајем супружника, до којег је дошло доношењем Закона о регистрованом партнерству из 2006. године.

улазе: храњеник и хранилац, пасторак и пасторка и очух и мањеха, снаја и свекар и свекрва, зет и таст и ташта (дакле, сродници, који се налазе у првом степену праве линије тазбинског сродства), као и лица која су крвни сродници¹⁵ (у ову категорију спадају било који крвни сродници оставиоца, независно од тога да ли уопште улазе у круг потенцијалних законских наследника предвиђених правом ове земље).¹⁶ Основни услов за остваривање права на законско наслеђивање односи се на постојање трајне заједнице живота између ових лица, под којом се подразумева она која је трајала непрекидно најмање пет година, рачунајући уназад од момента смрти оставиоца.¹⁷ Уколико се иза оставиоца, као законски наследници, појављују његов супружник и (или) други наследници из првог наследног реда, лица која су живела са оставиоцем у трајној заједници живота немају законско право наслеђа, тј. супружник и потомци, као наследници првог наследног реда имају првенствено право наслеђивања. Међутим, у оквиру другог наследног реда, ова лица могу остварити законска наследна права, уколико иза оставиоца нису остали ни супружник, ни његови родитељи, нити браћа и сестре, као потенцијални законски наследници другог наследног реда. У овом случају, њима ће на име наслеђа припасти цела заоставштина, која ће се између њих делити на једнаке делове.¹⁸ Дакле, оваквим начином регулисања, споменутим лицима која се позивају на наслеђе по основу трајне заједнице живота, дата је предност у наслеђивању у односу на све потомке браће и сестара оставиоца, као и у односу на претке и све побочне сроднике трећег наследног реда. Осим тога, Законом је предвиђено да уколико се на наслеђе у другом наследном реду позива супружник оставиоца, ова лица имају право да наследе на једнаке делове половину од дела заоставшти-

---

¹⁵ Вид. чл. 29, ст. 1 Закона о наслеђивању Македоније из 1996. године, *Службен весник на РМ*, бр. 47/1996 (у даљем тексту ЗОН Македоније).

¹⁶ Овакав закључак намеће понајпре квалификација, која је у ЗОН Македоније дата у погледу односа храњеништва, с обзиром на то да је законско наслеђивање у случају постојања трајне заједнице живота, могуће и између храниоца и храњеника, где се наводи да се под храњеником има подразумевати лице које је неко друго лице – хранилац, узео код себе да га чува и да га сматра као своје, али га није усвојило. Дакле, ради се о односу храњеништва у класичном смислу речи, при чему је без значаја да ли су храњеник и хранилац сродници и ако јесу, које су врсте и ког степена сродства. У наведеном смислу, вид. Борислав Т. Благојевић, *Наследно право у Југославији – права република и покрајина*, Београд 1988, 169-170; Кирил Чавдар, *Коментар на законот на наследувањето*, Скопље 1996, 66.

¹⁷ Вид. чл. 29, ст. 1 и ст. 3 ЗОН Македоније. У теорији се наводи да је до увођења наведене међукаатегорије наследника у праву Македоније дошло са циљем да се исправи крутост шеме парентеларно-линеарног система, када он не одговара животним околностима и блискости између лица на којима се овај систем заснива. Вид. К. Чавдар (1996), 66.

¹⁸ Вид. чл. 29, ст. 1 ЗОН Македоније.

не који би наследили родитељи, односно, браћа и сестре оставиоца,¹⁹ док остатак заоставштине наслеђује супружник оставиоца.²⁰

1.2. Утицај заједнице живото̄а као њравно релевантне чињенице на законско наслеђивање

1.2.1. Ситицање ѡредметѡа домаћинствѡа и имовине оставиоца увећане доприносом законског наследника

Постојање заједнице живота са оставиоцем, у одређеном броју законодавстава Европе у којима она нема самосталан утицај на конструкцију правила законског наслеђивања, представља основ за стицање права на оставиочеве предмете домаћинства. Ово је случај у законодавствима насталим на простору бивше СФРЈ, Русије и Бугарске, у којима ови предмети припадају у својину одређеним лицима која улазе у круг оставиочевих законских наследника, као и у законодавству Немачке, у којем они, као вид законског легата, могу припасти на временски ограничено коришћење и лицима изван круга законских наследника. У законодавствима насталим на простору бивше СФРЈ, значај постојања заједнице живота са оставиоцем, долази до изражаја и у вези са правом одређених законских наследника да им припадне одговарајући део имовине који је сразмеран њиховом доприносу у повећању оставиочеве имовине.

Тако је Законом о наслеђивању Србије прописано да заоставштину не чине предмети домаћинства мање вредности, који служе свакодневним потребама оставиочевих потомака, његовог брачног друга и родитеља, ако су са оставиоцем живели у истом домаћинству, већ они постају заједничка својина ових лица.²¹ У осталим законодавствима насталим на простору

¹⁹ Вид. чл. 29, ст. 2 ЗОН Македоније.

²⁰ О утицају трајне заједнице живота са оставиоцем на законско наслеђивање у праву Македоније, вид. К. Чавдар (1996), 66-67; Наташа Стојановић, „О законском и нужном наслеђивању у праву Републике Македоније и Републике Србије“, *Зборник во честѡ на Миле Хаѡи Василев*, Скопље 2004, 130.

²¹ Вид. чл. 1, ст. 3 Закона о наслеђивању Србије из 1995. године, *Сл. гласник РС*, бр. 46/95, 101/2003 – Одлука УСРС и 6/2015 (у даљем тексту ЗОН Србије). За разлику од наших раније важећих прописа о стицању предмета домаћинства, према којима својина на предметима домаћинства улази у састав заоставштине и из ње се накнадно издваја у корист законом одређених субјеката, који прописи су због своје непрецизности пружали повод различитим мишљењима о природи права на стицање предмета домаћинства, из важећег Закона о наслеђивању Србије на недвосмислен начин произлази да предмети домаћинства уопште не улазе у заоставштину, те да се самим тим и не наслеђују. Стога, стицање својине на њима не представља институт наследног права, већ установу паранаследног карактера, имајући у виду да се не ради о стицању права из заоставштине, већ о стицању права која су изван заоставштине, које са стицањем путем наслеђивања има само две сличности: да се својина на предметима домаћинства стиче у моменту делације, као и да за њено стицање

бивше СФРЈ, предвиђено је правило према којем се предмети домаћинства, који служе за задовољавање свакодневних потреба одређених категорија лица која су са оставиоцем живела у истом домаћинству, издвајају из заоставштине уколико нису знатније, односно веће вредности,²² односно, уколико су ови предмети мање вредности.²³ Притом, у већини ових права, круг корисника наведене привилегије одређен је на ужи начин, него што је то учињено у праву Србије: у праву Словеније ово право припада супружнику, потомцима, као и усвојенику и његовим потомцима, а у правима Хрватске, Републике Српске и Црне Горе, супружнику и потомцима оставиоца.²⁴ Круг корисника ове привилегије на најшири начин одређен је у праву Македоније, јер обухвата супружника, потомке, усвојенике и његове потомке, усвојиоце, претке, као и лица, која су живела у трајној заједници живота са оставиоцем.²⁵ Заједничко домаћинство, у смислу претходно наведених прописа, постоји, по правилу, онда када су ове особе непрекидно живеле и становале (припремале храну, набављале кућне потрепштине), а

није потребан *modus acquirendi*, као посебан правни акт. Вид. Оливер Б. Антић, Зоран М. Балиновац, *Коментар Закона о наслеђивању*, Београд 1996, 90. У овом смислу, вид. и Невена Петрушић, „Заједничка својина на предметима домаћинства“, *Новине у Закону о наслеђивању Србије из 1995. године*, Крагујевац 1998, 61.

²² Вид. чл. 33, ст. 1 Закона о наслеђивању Словеније из 1976. године, *Урадни лист СРС*, бр. 15/76, 23/78; *Урадни лист РС*, бр. 13/94, 40/94, 117/00, 67/01, 83/01 и 31/2013 (у даљем тексту ЗОН Словеније); чл. 76, ст. 1 Закона о наслеђивању Хрватске, *Народне новине*, бр. 48/03, 163/03, 35/05, 127/2013, 33/2015 (у даљем тексту ЗОН Хрватске); чл. 37, ст. 1 ЗОН Македоније и чл. 38, ст. 1 Закона о наслеђивању Републике Српске, *Службени гласник РС*, бр. 1/09 (у даљем тексту ЗОН Републике Српске).

²³ Вид. чл. 3, ст. 3 и чл. 35, ст. 1 Закона о наслеђивању Црне Горе, *Службени лист РЦГ*, бр. 74/2008 (у даљем тексту ЗОН Црне Горе).

²⁴ Вид. чл. 33, ст. 1 ЗОН Словеније, чл. 76, ст. 1 ЗОН Хрватске, чл. 38, ст. 1 ЗОН Републике Српске и чл. 35, ст. 1 ЗОН Црне Горе. У оквиру општих одредби Закона о наслеђивању Црне Горе, предвиђено је да у заоставштину не спадају предмети домаћинства мање вредности који служе свакодневним потребама оставиоцевих законских наследника који су са њим живели у истом домаћинству (чл. 3, ст. 3 ЗОН Црне Горе), док је у оквиру одељка о заштити нужног дела прописано да надживелом супружнику и потомцима оставиоца (чл. 35, ст. 1 ЗОН Црне Горе) који су живели са њим у истом домаћинству, припадају предмети домаћинства мање вредности који служе задовољавању њихових свакодневних потреба. Овде се заправо, ради о омашци законодавца, која је извршена у коначној редакцији текста, при чему наведени проблем треба бити решаван признавањем права на предмете домаћинства само потомцима и супружнику, као наследницима првог наследног реда, из два разлога. Најпре, због тога што у случају конкуренције различитих правила, предност треба дати конкретнијем правилу у односу на апстрактно, а затим, и имајући у виду дух самог закона који фаворизује положај супружника и потомака оставиоца у односу на све остале сроднике као његове потенцијалне законске наследнике. О критици оваквог решења, вид. Дејан Ђурђевић, „Актуелна реформа наследног права у Црној Гори“, *Анали Правној факултету* 1/2009, 272.

²⁵ Вид. чл. 37, ст. 1 ЗОН Македоније.

да би оно постојало и у случају одсуствовања из ове заједнице, кључно је постојање субјективног елемента, који указује на намеру да се исто одржи.²⁶ Дакле, да би претходно наведена лица стекла право на предмете домаћинства, заједница живота са оставиоцем мора бити трајне природе, при чему је неопходно истаћи да стицање својства овлашћеника на предмете домаћинства не зависи од истовременог позивања оваквог лица у својству законског наследника у конкретном случају. Као посебно дејство ове привилегије, у свим посматраним правима, егзистира правило о неурачунавању наведених предмета у наследни део корисника ове привилегије, а који се у исто време појављују и као наследници у конкретном случају, као ни о њиховом узимању у обзир приликом израчунавања нужног дела.²⁷

У законодавствима насталим на простору бивше СФРЈ, значај постојања заједнице живота са оставиоцем, долази до изражаја и у вези са правом потомака (Србија и Хрватска), потомака и усвојеника (Република Српска), те потомака, усвојеника и њихових потомака (Словенија) или било којих лица која улазе у круг законских наследника (Црна Гора), да им припадне одговарајући део имовине који је сразмеран њиховом доприносу у повећању оставиоцеве имовине. Наиме, Законима о наслеђивању ових земаља, као услов под претпоставком чијег испуњења споменута лица могу стећи ово право, прописана је неопходност заједнице живота ових лица са оставиоцем, током чијег трајања су они радом, трудом, зарадом или на други начин помогли оставиоцу у привређивању, а тиме и у повећању вредности његове имовине. Део који одговара доприносу у увећању имовине оставиоца не спада у заоставштину, те се сходно томе не узима у обзир приликом израчунавања нужног дела, нити се наследнику урачунава у његов наследни део.²⁸

Установа стицања предмета домаћинства има један шири циљ – да одређеним лицама, који су са оставиоцем живела у заједничком домаћинству, а која не морају бити позвана на наслеђе у конкретном случају, у тренутку његове смрти под посебним режимом обезбеди наведене предмете као најнужније за њихов живот, док је *ratio legis* установе стицања имовине која је сразмерна доприносу наследника у повећању оставиоцеве имовине у онемогућавању присвајања плодова туђег рада. Међутим, и поред тога, несумњиво је да чињеница према којој се предмети домаћинства, односно део који одговара доприносу у увећању имовине оставиоца, не ура-

²⁶ У том смислу, вид. О. Б. Антић, З. М. Балиновац (1996), 93; Милан Креч, Ђуро Павић, *Коментар Закона о наслеђивању (са судском праксом)*, Загреб 1964, 104-105.

²⁷ Вид. чл. 33, ст. 2 ЗОН Словеније, чл. 76, ст. 2 ЗОН Хрватске, чл. 38, ст. 2 ЗОН Републике Српске, чл. 35, ст. 2 ЗОН Црне Горе и чл. 37, ст. 2 ЗОН Македоније.

²⁸ Вид. чл. 1, ст. 4 ЗОН Србије, чл. 75, ст. 1-2 ЗОН Хрватске, чл. 32 ЗОН Словеније, чл. 37 ЗОН Републике Српске и чл. 34 ЗОН Црне Горе.

чунавају у наследни део лица којима они припадају, а који су истовремено и законски наследници у конкретном случају, учвршћује њихов положај.

За разлику од већине претходно наведених законодавстава, у којима је право на предмете домаћинства конституисано у корист ужег круга лица, те у којима оно њиховим имаоцима може припасти независно од тога да ли се ова лица и у конкретном случају појављују као наследници, у правима Русије и Бугарске, институт стицања предмета домаћинства заснован је на другачијим поставкама. Ове разлике се огледају у начину одређивања круга лица као корисника наведене привилегије, с обзиром на то, да у овим земљама право на уобичајене предмете домаћинства припада било ком наследнику који се у конкретном случају позива на наслеђивање. У погледу временског периода који је потребно да је наследник живео заједно са оставиоцем, у праву Русије овај услов је испуњен већ самом чињеницом да је он са њим живео у моменту отварања наследства.²⁹ Ни Законом о наслеђивању Бугарске није одређен неопходни временски период постојања заједнице живота наследника са оставиоцем, али имајући у виду други кумулативно постављен услов за стицање наведених предмета, који се у овом праву огледа у вођењу бриге о оставиоцу,³⁰ о чијем се реалном постојању, свакако, не може говорити у случају кратког трајања заједнице живота са оставиоцем, то је овај услов испуњен само у случају дужег трајања овакве заједнице живота, у прилог чега се изјашњава и теорија.^{31 32}

---

²⁹ Вид. чл. 1169 ГКР. Регулатива овог института суштински је измењена у односу на раније совјетско право. Наиме, Основи грађанског законодавства СССР-а и савезних република из 1961. године, прописивали су да предмети домаћинства за свакодневну употребу, припадају законским наследницима који су живели заједно са оставиоцем до његове смрти, и то без обзира ком наследном реду припадају (односно, без обзира да ли су исти у конкретном случају позвани на наслеђивање), као и без обзира на њихов наследни део (дакле, не на терет њиховог наследног дела), при чему је свакој савезној републици било остављено да утврди услове за специјално наслеђивање ових предмета, па је у чл. 533. РСФСР-а из 1964. године, било прописано да је за њихово стицање било потребно да су ова лица живела заједно са оставиоцем барем годину дана до смрти оставиоца. О томе, вид. Булаевский Б.А., Виноградова Р.И., Ефимов А.Ф., Левшина Т.Л., Павлова Е.А., Пантелеева И.В., Сучкова Н.В., Шелютто М.Л., Шилохвост О. Ю., Ярошенко К.Б (2007), 226.

³⁰ Вид. чл. 12, ал. 1 Закона о наслеђивању Бугарске. Текст закона вид. на интернет адреси: <http://lex.bg/laws/ldoc/2121542657/>, 23. новембар 2015.

³¹ Такође, треба имати у виду да с обзиром на то да Закон о наслеђивању Бугарске, не поставља као услов издржавање оставиоца, већ бригу о њему, право на наведене предмете домаћинства неће имати оно лице које је издржавало оставиоца, ако истовремено није дуже време живело са њим и уколико се није бринуло о њему (спремање хране, пружање медицинске помоћи, прање, чишћење куће итд). О наведеним условима за стицање уобичајених предмета домаћинства, опширније вид. Христо Тасев, *Българско наследствено право*, Софија 1993, 125-126; Александър Г. Цонов, *Коментар љо Закона за наследството*, Софија 1993, 34-36.

Предмети домаћинства у праву Бугарске се не урачунавају у наследни део наследника, те их исти стиче поврх свог наследног дела, док се у праву Русије, предмети домаћинства за свакодневну употребу, имају увек урачунати у наследни део оног наследника којем припадну. Ако има више оваквих наследника, предмети се морају распоредити између њих, сразмерно њиховим наследним деловима.

Напоследку, у праву Немачке, оним лицима која се сматрају члановима породице, а која су са оставиоцем живела у заједничком домаћинству и која је он издржавао, наследник је дужан да за временски период од 30 дана од отварања наслеђа, обезбеди издржавање из вредности заоставштине, као и коришћење стана и предмета из заједничког домаћинства, на начин на који су они ова права остваривали до смрти оставиоца, а све ово у циљу да би се овим лицима омогућило да након смрти оставиоца, без наглих одлука, ускладе свој живот са новонасталим околностима.³³

1.2.2. Измене у положају законских наследника, љубиљак својства законског наследника и услови за њихово наслеђивање нужним наследником

У одређеном броју права насталих на простору бивше СФРЈ у којима постоји могућност одступања од редовних правила законског наслеђивања,³⁴ заједница живота, конкретно, она која је постајала између оставиоца и његовог супружника, има вишеструк наследноправни значај. У том смислу, она најпре представља чињеницу која има одговарајући утицај на могућност измена у наследноправном положају, како оставиоцевог супружника, тако и одређеног круга његових сродника.

Тако, у праву Србије, дужина трајања заједнице живота супружника са оставиоцем има значајан утицај на могућност измена у наследноправ-

³² Под наведеним условима, чије је испуњење неопходно и у случају подношења захтева за уобичајене предмете домаћинства, у бугарском праву, наследник који је у конкретном случају позван на наслеђивање, може да добије и пољопривредни инвентар оставиоца, али под претпоставком испуњења додатних услова, који подразумевају да се лице које претендује на овај инвентар, бавило пољопривредом и да није награђено на други начин, примера ради, путем завештања или поклона. Вид. чл. 12, ал. 1 Закона о наслеђивању Бугарске.

³³ Вид. § 1969 Грађанског законика Немачке (Bürgerliches Gesetzbuch из 1896. године, BGBI. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738), последње измене 29.06.2015, BGBI I S. 1042). Текст законика вид. на интернет адреси: <http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/>, 29. новембар 2015.

³⁴ Специфичност свих законодавстава насталих на простору бивше СФРЈ (осим законодавства Хрватске), која их издваја у односу на остала права Европе, огледа се у познавању тзв. одступања од редовних правила законског наслеђивања, којима се отклањају евентуалне неправичности до којих могу довести редовна правила законског наслеђивања у оквиру првог или другог наследног реда. Њихово постојање, по правилу се јавља као директна последица узимања у обзир имовинског стања појединих законских наследника.

ном положају супружника и сродника као законских наследника другог наследног реда, у односу на положај који они имају према редовним правилима законског наслеђивања. Наиме, Законом о наслеђивању Србије предвиђено је да на захтев било ког сродника из овог наследног реда, наследни део супружника може бити смањен до 1/4, онда када оставиочева наслеђена добра чине више од половине његове посебне имовине, а заједница живота између оставиоца и његовог супружника није трајала дуже времена. Дужина трајања ове заједнице, цени се и приликом одлучивања о обиму смањења наследног дела супружника.³⁵ Приликом конципирања овог услова, пошло се од претпоставке да није правично да онај супружник који је годину или две, провео у брачној заједници са оставиоцем, стекне наслеђе које је годинама уназад стицано од стране оставиочевих сродника,³⁶ при чему се под наведеним условом, не подразумева дужина брака као формалног статусног стања, већ његова суштинска садржина, која се огледа у постојању и трајању заједнице живота између супружника. Тако ће захтев оставиочевих сродника за смањење наследног дела супружника, бити усвојен и поред тога што је брак трајао дуго година, уколико је само незнатно времена био праћен заједницом живота. Имајући у виду да се ради о правном стандарду, суд ће у сваком конкретном случају, оцењивати када брачна заједница живота није трајала дуже времена, при чему се у теорији сугерише, да би се рок од три године, могао узети као оријентациони.³⁷

Осим тога, како у праву Србије, тако и у одређеном броју осталих законодавстава насталих на простору бивше СФРЈ, као што су Црна Гора и Република Српска, значај који се придаје дужини трајања заједнице живота између супружника и оставиоца, долази до изражаја и приликом одлучивања о захтеву појединих наследника за повећање њиховог наследног дела у односу на онај који би им припао применом редовних правила законског наслеђивања, а услед неповољних имовинских прилика у којима се они налазе. Наиме, иако у овим законодавствима, имовинско стање конкретног законског наследника који захтева повећање свог наследног дела, које се огледа у немању нужних средстава за живот, представља чињеницу која је од одлучујућег утицаја на могућност другачијег распореда заоставштине у односу на онај који по правилу наступа према нормама законског наслеђивања, дужина трајања заједнице живота супружника са оставиоцем, представља једну од околности којима се суд такође мора руководити

---

³⁵ Вид. чл. 26, ст. 1-2 ЗОН Србије.

³⁶ Вид. Зоран Поњавић, „*Заједница живото̄а – основ породичних и наследних права брачној друџа*“, Новине у Закону о наслеђивању Србије из 1995. године, Крагујевац 1998, 21.

³⁷ Вид. Оливер Б. Антић, *Наследно право*, Београд 2008, 141.

приликом одлучивања о оваквом захтеву. Према наследноправним прописима Црне Горе, ово је случај онда када се ради о захтеву супружника за повећање његовог наследног дела на терет наследног дела било ког потомка као законског наследника првог наследног реда, а према наследноправним прописима Републике Српске, када се ради о захтеву за повећање наследног дела деце на терет наследног дела супружника и осталих првостепених потомака оставиоца или о захтеву супружника за повећање његовог наследног дела на терет наследног дела било ког потомка оставиоца.³⁸ У оба споменута права, као и у праву Србије, суд је дужан да наведену чињеницу узме у обзир и онда када се ради о захтеву за повећање наследног дела супружника на терет наследног дела осталих наследника из другог наследног реда, а у правима Србије и Црне Горе и онда када се ради о захтеву родитеља за повећање њиховог наследног дела на терет наследног дела супружника.³⁹ У домаћој правној литератури се наводи да дужина трајања брачне заједнице живота између оставиоца и супружника, представља једну од веома важних чињеница приликом одлучивања о захтеву за повећање наследног дела,⁴⁰ било супружника, било родитеља оставиоца, те да када год је ова заједница краће трајала, та околност може представљати један од разлога за одбијање захтева за повећање наследног дела супружника, односно, усвајање захтева за повећање наследног дела родитеља оставиоца, а када год је ова заједница дуже трајала, један од разлога за усвајање захтева за повећање наследног дела супружника, односно, одбијање захтева за повећање наследног дела родитеља. Дужина трајања ове заједнице свакако утиче и на обим повећања наследног дела, тако да када год је заједница живота дуже трајала и обим повећања наследног дела супружника може бити већи и обрнуто, док ће повећање наследног дела родитеља бити у обрнутој сразмери са дужином трајања брачне заједнице живота, дакле, што је заједница дуже трајала, повећање њиховог наследног дела ће, по правилу, бити мање и обрнуто.⁴¹

Утицај заједнице живота супружника са оставиоцем у правима насталим на простору бивше СФРЈ произлази и из могућности губитка права на законско наслеђивање надживелог супружника у случају неостваривања ове заједнице са оставиоцем. Наиме, као резултат тежње да се наследно

³⁸ Вид. чл. 24, ст. 1-3 ЗОН Црне Горе и чл. 23 и 25 ЗОН Републике Српске.

³⁹ Вид. чл. 23, чл. 31 и чл. 32 ЗОН Србије, чл. 24, ст. 1-3 и чл. 26, ст. 1-5 ЗОН Црне Горе, као и чл. 25 ЗОН Републике Српске.

⁴⁰ У том смислу, вид. Оливер Антић, *International encyclopaedia of laws – Serbia & Montenegro*, Chapter 3, Intestacy, Kluwer Law International 2006, 173. (gen. ed. R. Blanpain).

⁴¹ В. Слободан Н. Сворцан, *Наследна права брачној и ванбрачној парћинера*, Краљево 1999, 80.

право надживелог супружника веже за стварно постојање брака у моменту смрти једног супружника и то не само за његово правно постојање, већ и за његово фактичко постојање, односно за постојање пуне садржине брака,⁴² Законима о наслеђивању Србије, Словеније, Хрватске, Македоније, Црне Горе и Републике Српске прописано је да супружник може изгубити законско право наслеђа онда када је његова заједница живота са оставиоцем била трајно престала његовом кривицом или у споразуму са оставиоцем.⁴³ Са гледишта наследног права, битно је да претходно споменута садржина брака не постоји, односно да је изричито или прећутно, али у сваком случају споразумно, дошло до одлуке супружника да не живе заједно, као и до трајне фактичке реализације ове одлуке, при чему се трајни престанак заједнице живота има схватити у смислу престанка свих међусобних односа између супружника (престанак биолошких, односно сексуалних, емотивних, економских односа, помагања, узајамне подршке итд.), а не само у смислу престанка заједничког становања супружника.⁴⁴

Напоследку, наследноправни значај заједнице живота са оставиоцем, у Македонији долази до изражаја и приликом нормирања услова за постајање одређених лица нужним наследницима. Наиме, у праву ове земље, постојање заједнице живота било којих потомака (осим деце) са оставиоцем у моменту његове смрти, представља један од алтернативно одређених субјективних услова, чије је испуњење неопходно да би они могли постати нужни наследници.⁴⁵

2. Утицај имовинског стања, радне способности и издржавања наследника на конструкцију правила законског наслеђивања

Имовинско стање наследника, његова радна способност и издржавање од стране оставиоца могу имати самостално дејство на конструкцију правила законског наслеђивања, с тим што се њихово испуњење на страни наследника, најчешће одређује кумулативно. У већини савремених права Европе, ове чињенице немају никакав утицај на конструкцију правила за-

---

⁴² Вид. Б. Т. Благојевић (1988), 168.

⁴³ Вид. чл. 22 ЗОН Србије, чл. 22, ст. 1 ЗОН Словеније, чл. 25, ст. 2 ЗОН Хрватске, чл. 26, ст. 2 ЗОН Македоније, чл. 25, ст. 2 ЗОН Црне Горе и чл. 24, ст. 2 ЗОН Републике Српске.

⁴⁴ Наиме, одвојено становање не мора увек нужно значити и трајни престанак заједнице живота, као што ни заједничко становање, с друге стране, не подразумева увек постојање заједнице живота између супружника. У том смислу, вид. Славко Марковић, *Наследно право у Југославији*, Београд 1978, 115; Владислав Ђорђевић, *Наслеђивање брачних другова*, Београд 1988, 111; Слободан Н. Сворцан, *Коментар Закона о наслеђивању Србије са судском праксом*, Крагујевац 2004, 69-70.

⁴⁵ Вид. чл. 30. ст. 2 ЗОН Македоније.

конског наслеђивања.⁴⁶ Ипак, у одређеном броју ових права, неке од њих имају самосталан утицај на законски наследни ред. Такође, у појединим правима, наведене чињенице, и поред тога што не представљају самостални основ за стицање наследничког својства, имају значајан утицај на формулисање правила, како дипозитивног законског наслеђивања, тако и императивног законског наслеђивања. Посматрано са овог аспекта, њихов утицај долази до изражаја у вези са могућношћу измена наследноправног положаја законских наследника, а у великој мери и приликом нормирања услова за постајање нужним наследником.

2.1. Утицај радне способности и издржавања од стране оставиоца као самосталних основа за стицање наследничког својства и остваривање права на издржавање из заоставштине

Чињенице радне способности и/или издржавања од стране оставиоца представљају самостални основ за стицање наследничког својства у правима Русије и Чешке, док у праву Енглеске, чињеница издржавања од стране оставиоца представља самостални основ за остваривање права на издржавање из заоставштине.

У праву Русије, како смо то видели, у својству законског и нужног наследника, може се појавити било које лице које је радно неспособно у моменту отварања наслеђа, уколико је оно притом, било истовремено издржавано од стране оставиоца и остваривало заједницу живота са њим најмање годину дана пре његове смрти.⁴⁷ У праву Чешке, самосталну чињеницу у конструкцији правила законског наслеђивања, поред заједнице живота са оставиоцем, представља и чињеница издржавања од стране оставиоца. У том смислу, наследноправни положај било ког лица, које је као зависно било издржавано од стране оставиоца, идентичан је оном наследноправном положају, који у праву ове земље имају и лица која су живела у заједничком домаћинству са оставиоцем и која су водила бригу о њему.⁴⁸

У праву Енглеске, издржавање од стране оставиоца представља самостални основ за остваривање права на издржавање из заоставштине. Наиме, према The Inheritance (Provision for Family and Dependents) Act из 1975. године, постоји неколико категорија лица која могу поставити захтев за издржавање из заоставштине оставиоца, онда када суд дође до закључка да конкретно лице није добило, било по завештању, било по законском насле-

⁴⁶ Тако, ниједна од ових чињеница нема утицај на конструкцију правила законског наслеђивања у Швајцарској, Грчкој, Француској, Белгији, Шпанији, Италији, Бугарској, Мађарској, Холандији, Данској, Шведској и Финској.

⁴⁷ Вид. чл. 1148, ст. 2 и чл. 1149, ст. 1 у вези са чл. 1148, ст. 2 ГКР.

⁴⁸ Вид. § 1636 - § 1641 Грађанског законика Чешке.

ђивању или у комбинацији наведена два основа, одговарајући новчани износ из заоставштине, те уколико након овог закључка, он у вршењу свог дискреционог права, утврди да ли ће и на који начин наложити обезбеђење за подносиоца захтева (примерено издржавање).⁴⁹ Дакле, право на постављање захтева за издржавање из заоставштине је могуће не само у случају непостојања одговарајућег новчаног износа из заоставштине оставиоца на основу његовог завештања, већ и у случају непостојања оваквог износа и по законском наслеђивању, услед чега норме које регулишу законско наслеђивање, у овом праву чине неразводјну целину са нормама које регулишу право на издржавање из заоставштине. Према Закону, право на подношење наведеног захтева у оба случаја, односно, како у ситуацији када постоји завештање, тако и када оно не постоји, припада и било ком лицу које је оставилац непосредно пре смрти издржавао, у потпуности или делимично, при чему трајање минималног периода издржавања пре смрти оставиоца није прописано. Ова категорија није ограничена на сроднике оставиоца или чланове његовог домаћинства, нити уопште на лица која улазе у круг потенцијалних законских наследника, већ подразумева било које лице у односу на које оставилац није имао законску обавезу издржавања, под условом да не улази у неку од осталих категорија потенцијалних подносилаца захтева, којима је ово право обезбеђено по другом основу.⁵⁰ Додељивање одређеног износа из заоставштине лицима која су била издржавана од стране оставиоца, у случају када се истовремено примењују и норме законског наслеђивања, у значајној мери може погоршати наследноправни положај оставиоцевог супружника, односно његовог истополног партнера

---

⁴⁹ Текст закона вид. на интернет адреси: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1975/63/>, 30. новембар 2015. Захтев се може поднети у року од 6 месеци од отварања заоставштине, с тим што суд има дискреционо овлашћење да прошири ово временско ограничење. Неке од одлука које суд може донети поводом поднетог захтева, представљају додељивање периодичних исплата одређене суме новца из заоставштине, као и исплата целе суме подносиоцу захтева. Вид. s. 2(1), s. 3(1), s. 20(1) The Inheritance (Provision for Family and Dependents) Act.

⁵⁰ Вид. s. 1(1)e The Inheritance (Provision for Family and Dependents) Act. Лица која могу поднети захтев по неком другом основу су: оставиоцев супружник и његов истополни партнер из регистрованог партнерства, оставиоцев бивши супружник или бивши истополни партнер, уколико није ступио у нови брак или није закључио ново регистровано партнерство, дете оставиоца (малолетно или пунолетно), као и пасторци које је оставилац у случају било ког његовог брака или регистрованог грађанског партнерства у којем се налазио, третирао као дете породице у односу на тај брак, односно, у односу на то регистровано партнерство. Поред наведених лица, захтев за издржавање може поднети и лице које је живело у заједничком домаћинству са оставиоцем, током целог периода од две године који је окончан непосредно пре смрти оставиоца „као његов муж или жена“, односно, као његов ванбрачни партнер различитог пола или као његов истополни ванбрачни партнер. Вид. s. 1(1)(a), s. 1(1)(b), s. 1(1)c, s. 1(1)d и s. 1(1A) и (1B) The Inheritance (Provision for Family and Dependents) Act.

из регистроване заједнице и потомака, као наследника првог законског наследног реда, али и било којих осталих оставиочевих сродника, који се у конкретном случају позивају на наслеђивање.⁵¹

2.2. Утицај имовинског стања, радне способности и издржавања наследника као правно релевантних чињеница на законско наслеђивање

2.2.1. Измене у положају законских наследника

У законодавствима насталим на простору бивше СФРЈ у којима постоји могућност одступања од редовних правила законског наслеђивања, имовинско стање појединих законских наследника и њихова радна способност, представљају чињенице које имају одговарајући утицај на могућност измена у њиховом наследноправном положају у односу на онај који би они имали према редовним правилима законског наслеђивања. Тако, имовинско стање наследника у свим овим правима представља чињеницу која је, по правилу, од одлучујућег утицаја на споменути могућност, док радна способност наследника представља једну од околности коју суд узима у обзир приликом одлучивања о овом питању.

У том смислу, према наследноправним прописима Србије, Македоније и Црне Горе, један од основних услова за повећање наследног дела деце у односу на наследни део оставиочевог супружника, односи се на имовинско стање наследника на терет чијег наследног дела треба да дође до овог повећања, а он подразумева већу вредност имовине супружника од имовине коју би он добио поделом заоставштине према редовним правилима законског наслеђивања.⁵² У случају испуњења наведеног услова, те услова који се односи на постојање макар једног оставиочевог детета, којем надживели супружник није други родитељ (на чији захтев до повећања наследног дела деце искључиво и може доћи), наследни део сваког оставиочевог детета може бити повећан два пута, односно, у праву Србије до два пута.⁵³ За разлику од права Србије и Македоније, у којима то није могуће,

⁵¹ Опширније о наведеном, вид. Јелена Видић, „Наследноправне последице односа сродства, брака и ванбрачне заједнице у праву Енглеске“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду* 1-2/2008, 719-721.

⁵² Приликом процене вредности имовине супружника има се узети у обзир како његова посебна имовина (она коју је стекао пре закључења брака, као и она коју је бестеретно стекао за време трајања брака), тако и део заједничке имовине стицане током трајања брачне заједнице живота. Испуњење овог услова у великој мери зависи од броја првостепених потомака, те је тако у случају већег броја оваквих потомака, већа и могућност да овај услов буде испуњен. У том смислу, вид. С. Н. Сворцан (2004), 46.

⁵³ Вид. чл. 9, ст. 3 ЗОН Србије, чл. 15 ЗОН Македоније и чл. 23 ЗОН Црне Горе. У праву Србије предвиђен је још један услов, а он се односи на судску оцену оправданости

у праву Црне Горе, како је то наведено и супружник може поднети захтев за повећање свог наследног дела на терет наследног дела било ког потомка као наследника првог наследног реда,⁵⁴ у ком случају је, међутим, као основни услов за ово повећање, нормирана околност која се односи на његово имовно стање, а која се огледа у немању нужних средстава за живот. Ово је случај и у осталим законодавствима насталим на простору бивше СФРЈ у којима је предвиђена могућност измена наследних делова у оквиру првог наследног реда, независно од тога ко се у конкретном случају појављује у својству подносиоца захтева за повећање наследног дела. Тако, према наследноправним прописима Републике Српске, овај услов мора бити испуњен како онда када се ради о захтеву за повећање наследног дела деце на терет наследног дела супружника и осталих првостепених потомака оставиоца, тако и онда када се ради о захтеву супружника за повећање његовог наследног дела на терет наследног дела било ког потомка оставиоца, а према наследноправним прописима Словеније, када се ради о захтеву за повећање наследног дела било ког наследника првог наследног реда на терет наследног дела било ког другог наследника из овог наследног реда. Приликом одлучивања о оваквом захтеву, поред осталих околности, суд нарочито мора водити рачуна о свим релацијама имовинског стања и способности за привређивање лица која се у конкретном случају позивају

смањења наследног дела супружника. Имајући у виду да у Закону о наслеђивању Србије, нису наведени никакви ближи критеријуми које би суд имао узимати у обзир приликом процене оправданости смањења наследног дела супружника, у теорији се сугерише да би суд требао узимати у обзир имовинско стање и способност за рад оставичеве деце и супружника, узраст деце, вредност заоставштине, стамбене потребе наследника, као и дужину брачне заједнице између оставиоца и његовог супружника. Вид. Б. Т. Благојевић (1988), 148; Дејан Б. Ђурђевић, *Одређивање и промена законској наследној дела*, магистарски рад, Београд 2001, 192; Наташа Стојановић, „*Крвни сродници оставиоца као наследници првој законској наследној реда*“, Зборник радова Правног факултета у Нишу XXXVIII-XXXIX/1998-1999, 61.

⁵⁴ У Црној Гори ванбрачни партнер различитог пола, а у Словенији и Хрватској ванбрачни партнер различитог и истог пола, у законским и нужним наследним правима су изједначени са супружником оставиоца. У тексту се, ради избегавања понављања, искључиво користи термин – супружник, при чему наредна излагања која се односе на наследноправни положај супружника у правима ових земаља, подразумевају и исти овакав положај ванбрачног партнера. Вид. чл. 9, ст. 2-3 ЗОН Црне Горе; чл. 10, ст. 2 ЗОН Словеније, чл. 22 Закона о регистрацији истополне партнерске заједнице Словеније (*Урадни лист РС*, бр. 65/2005), Одлуку Уставног суда Словеније U-I-425/06-10, 2.7.2009 ([http://www.uradni-list.si/1/content?id=93249#://Odlocba-o-ugotovitvi-da-je-22-clen-Zakona-o-registraciji-istospolne-partnerske-skupnosti-v-neskladju-z-Ustavo\(\)](http://www.uradni-list.si/1/content?id=93249#://Odlocba-o-ugotovitvi-da-je-22-clen-Zakona-o-registraciji-istospolne-partnerske-skupnosti-v-neskladju-z-Ustavo/)) и Одлуку уставног суда Словеније U-I-212/10-15, 14.3.2013 (<http://odlocitve.us-rs.si/usrs/us-odl.nsf/o/FC62EF78571FE59EC1257B4800408D62/>), 30. новембар 2015; чл. 8, ст. 2 ЗОН Хрватске, чл. 3, ст. 1, чл. 4, ст. 2 и чл. 55 Закона о животном партнерству особа истог сполу Хрватске (*Народне новине*, бр. 92/14).

на наслеђе, дакле, како на страни наследника који тражи повећање, тако и на страни осталих наследника, па тако он и поред чињенице немања нужних средстава за живот на страни наследника који тражи повећање, може одбити овакав захтев уколико се и други наследници налазе у истој имовинској ситуацији. Побољшање наследноправног положаја било ког наследника првог наследног реда реализује се повећањем њиховог својинског наследног дела, осим у праву Црне Горе, у којем до побољшања наследноправног положаја супружника може доћи и установљаванем личне службености плодоуживања у његову корист. У случају када је, поред испуњења свих других услова, заоставштина тако мале вредности да би њеном поделом наследник који тражи повећање наследног дела запао у оскудицу, суд може донети и одлуку да цела заоставштина припадне супружнику (у праву Црне Горе), неком од потомака или супружнику (у праву Словеније), односно супружнику или првостепеним потомцима (у праву Републике Српске).⁵⁵ Оваква одлука доводи до искључења осталих наследника првог наследног реда из могућности наслеђивања, чиме утицај који неповољно имовинско стање наследника у наведеним правима може имати на конструкцију правила законског наслеђивања, постаје још израженији.

И у случају конкуренције на наслеђе оставиочевих наследника из другог наследног реда, имовинско стање супружника и родитеља, које се огледа у немању нужних средстава за живот^{56 57}, у правима насталим на

⁵⁵ Вид. чл. 24, ст. 1-3 ЗОН Црне Горе, чл. 23 и чл. 25 ЗОН Републике Српске, као и чл. 13 ЗОН Словеније.

⁵⁶ Испуњеност немања нужних средстава за живот на страни супружника, процењује се након што се на вредност имовине коју је он имао у моменту смрти оставиоца, дода вредност његовог наследног дела, који према редовним правилима законског наслеђивања износи половину заоставштине, имовина која је добијена поделом брачне тековине, као и предмети домаћинства мање вредности. У том смислу, вид. Борислав Т. Благојевић, Оливер Б. Антић, *Наследно право*, Београд 1991, 172; Д. Б. Ђурђевић (2001), 211; В. Ђурђевић (1988), 63.

⁵⁷ У ситуацији када оба родитеља траже повећање свог наследног дела на терет наследног дела супружника, испуњеност услова немања нужних средстава за живот на страни родитеља процењује се додавањем вредности заједничке имовине и посебне имовине коју има сваки од родитеља вредности њиховог наследног дела, који према редовним правилима законског наслеђивања укупно износи половину заоставштине, али ово само у случају када између оставиочевих родитеља постоји заједница живота. Дакле, када се оба родитеља појављују као наследници, а заједница живота између њих постоји, родитељи се третирају као једна целина, тако да се не може сматрати да је услов немања нужних средстава за живот испуњен, ако та средства постоје макар код једног од њих. У том смислу, вид. М. Креч, Ђ. Павић (1964), 68-69; Слободан Сворчан: „Наследно-правни положај оставиочевих родитеља у нашем праву“, *Правни животи* 10/1998, 437. Уколико је, међутим, заједница живота између родитеља трајно престала, независно од тога да ли само један или оба родитеља траже повећање наследног дела (наиме, може се десити да ниједан

простору бивше СФРЈ, такође представља основни услов под претпоставком чијег испуњења може доћи до повећања наследног дела неког од споменутих наследника. Притом, узајамност у погледу могућности повећања, односно смањења наследних делова, постоји само уколико се ради о односу између супружника и родитеља оставиоца, али не и уколико се ради о оваквом односу између супружника и побочних сродника другог наследног реда, пошто последње наведени сродници, не могу у своју корист тражити смањење наследног дела супружника, док он то може учинити у односу на њихов наследни део. Осим тога, могућност измена наследних делова условљених имовинским стањем у оквиру другог наследног реда, постоји и у односима између самих сродника оставиоца, с обзиром на то да родитељ оставиоца, у одређеним ситуацијама, може повећати свој наследни део и на терет наследног дела другог родитеља или побочних сродника оставиоца, као наследника другог наследног реда, с тим што побочни сродници немају овакво право у односу на наследни део родитеља оставиоца.⁵⁸ Приликом одлучивања о захтеву, поред осталих околности, суд мора посебно водити рачуна о имовинском стању и способности за привређивање свих наследника који се у конкретном случају позивају на наслеђе. Побољшање наследноправног положаја родитеља и супружника у правима Републике Српске, Македоније и Словеније реализује се повећањем њиховог својинског наследног дела, у праву Србије, по правилу, установљавањем личне службености плодуживања у њихову корист, а у праву Црне Горе било повећањем њиховог својинског наследног дела, било установљавањем личне службености плодуживања у њихову корист. Утицај тежине материјалног положаја супружника и родитеља на конструкцију правила законског наслеђивања, у свим овим правима огледа се и у могућности да цела заоставштина припадне само неком од споменутих

од родитеља између којих је престала заједница живота нема нужних средстава за живот), процена испуњености наведеног услова врши се појединачно у односу на сваког конкретног родитеља који тражи повећање, додавањем вредности посебне имовине, те вредности добара коју родитељ добија деобом заједничке имовине вредности наследног дела сваког од родитеља, који у овом случају према редовним правилима законског наслеђивања износи четвртину заоставштине.

⁵⁸ Тако, уколико је заједница живота између оставиоцевих родитеља трајно престала, родитељ који нема нужних средстава за живот (у праву Србије, уколико заједница живота није престала његовом кривицом), може захтевати повећање свог наследног дела, не само на терет наследног дела супружника, већ и на терет наследног дела другог родитеља. Уколико је оставиоцев родитељ умро (у праву Србије, уколико родитељ не може или неће да наследи), родитељ који нема нужних средстава за живот, може захтевати повећање свог наследног дела како на терет наследног дела супружника, тако и на терет наследног дела потомака другог родитеља. Вид. чл. 31, ст. 2-3 ЗОН Србије, чл. 26, ст. 3-4 ЗОН Црне Горе, чл. 26, ст. 2-3 ЗОН Републике Српске, чл. 24, ст. 2-3 ЗОН Словеније и чл. 28, ст. 2-3 ЗОН Македоније.

наследника. Наиме, суд може донети одлуку да цела заоставштина припадне супружнику, онда када дође до закључка да је заоставштина тако мале вредности да би њеном поделом он запао у оскудицу, што за директну последицу има искључење из могућности наслеђивања свих сродника оставиоца. Исто тако, одлуку да цела заоставштина припадне само родитељима, која ће довести до искључења супружника из могућности наслеђивања и евентуално, одлуку према којој би цела заоставштина припала и само једном од родитеља, а која ће довести до искључења из могућности наслеђивања свих осталих наследника другог наследног реда, суд може донети онда када је заоставштина тако мале вредности да би њеном поделом родитељ(и) запали у оскудицу.⁵⁹

Утицај имовинског стања на конструкцију правила законског наслеђивања, у праву Србије долази до изражаја и у вези са наследно-правним положајем усвојиоца из непотпуног усвојења. Наиме, иако усвојилац из непотпуног усвојења, по правилу нема право да законски наследи свог усвојеника, он ипак може стећи доживотно уживање на делу његове заоставштине, уколико нема нужних средстава за живот. Немање нужних средстава за живот у овом случају не представља самосталну чињеницу у конструкцији правила законског наслеђивања, већ услов за стицање права наслеђа усвојиоца из непотпуног усвојења. Наиме, ово право проистиче из усвојења, које је самостална чињеница, при чему оно зависи и од испуњења других услова – да усвојеник нема потомство и да му уговором о усвојењу није искључено право наслеђа. Такође, приликом оцене да ли ће усвојити захтев, суд цени и друге околности, између осталих и имовинско стање било којих наследника позваних на наслеђе.⁶⁰

⁵⁹ Вид. чл. 23, чл. 31 и чл. 32 ЗОН Србије, чл. 24, ст. 1-3 и чл. 26, ст. 1-5 ЗОН Црне Горе, чл. 25 и чл. 26 ЗОН Републике Српске, чл. 23 и чл. 24 ЗОН Словеније, као и чл. 27 и чл. 28 ЗОН Македоније. Негативне конеквенце повећања наследног дела стицањем у својину, огледају се у томе што овакво законско решење води рачуна о имовинском стању наследника искључиво у моменту оставиоачеве смрти. Овакав начин поправљања егзистенције наследника, трајно лишава наследнике на терет чијег наследног дела долази до наведеног повећања њиховог наслеђа. С друге стране, у оним правима у којима до повећања наследних делова долази установљавањем личне службености плодоуживања, као једним, у извесном смислу помоћним инструментом (с обзиром на то да ово право наследницима припада поред наслеђивања у својину), они обезбеђују средства за егзистенцију која су им неопходна у моменту када се одлучује о њиховом захтеву. У овим правима, имовинско стање наследника чији наследни делови су измењени, представља важну чињеницу и након доношења овакве одлуке, што произлази из законских решења о могућности преиначења и укидања доживотног уживања у ситуацији када дође до одговарајућих промена у њиховом имовинском стању. Вид. чл. 25 ЗОН Србије, као и чл. 24, ст. 4-5 и чл. 26, ст. 6-7 ЗОН Црне Горе.

⁶⁰ Вид. чл. 38 ЗОН Србије.

Радна неспособност наследника, као и њихово издржавање од стране оставиоца, имају значајан утицај на конструкцију правила законског наслеђивања и у Русији. Наиме, наведене чињенице у праву ове земље, не представљају увек самостални основ за стицање наследничког својства, већ и чињенице услед чијег постојања на страни законских наследника који се на наслеђе позивају по основу сродства, може доћи до одговарајућих измена у њиховом наследноправном положају. У том смислу, Грађанским кодексом Русије прописано је да било ко од потенцијалних законских наследника, без обзира на то што према правилима законског наслеђивања није позван у конкретном случају на наслеђе (што се, по природи ствари, не може односити једино на наследнике првог наследног реда), може, уколико је неспособан за рад у моменту отварања наслеђа, наслеђивати истовремено са наследницима оног наследног реда који су позвани на наслеђе, уколико је такво лице најмање годину дана пре смрти оставиоца издржавано од стране оставиоца, независно од тога да ли је између њега и оставиоца постојала заједница живота.⁶¹ У случају постојања конкуренције наведене категорије наследника, оним наследницима који се у конкретном случају позивају на наслеђивање, не одступа се од општег правила према којем се заоставштина у оквиру било ког наследног реда дели на једнаке делове (осим, када се ради о наследницима, који наслеђују применом принципа репрезентације),⁶² чиме се, у крајњим консеквенцама, наследноправни положај ових наследника побољшава у односу на положај који би они, као законски наследници, имали у случају непостојања наведених околности.

Напоследку, у праву Аустрије, чињеница издржавања супружника од стране оставиоца од утицаја је на обим права која он стиче смрћу оставиоца. Тако, надживелом супружнику којег је оставилац издржавао, припада и право на одговарајуће издржавање из заоставштине, до висине вредности наслеђене имовине, при чему се узимају у обзир све користи које је он добио на основу уговора о наслеђивању или завештања, као законски део или као нужни део, те сопствена имовина супружника, али и његова стварна и очекивана примања. Ово право надживелом супружнику припада док не ступи у други брак, односно, уколико не ступи у други брак.⁶³

2.2.2. Услови за њосијање нужним наследником

У законодавствима насталим на простору бивше СФРЈ, као и у Русији, имовинско стање наследника, његова радна способност, као и издржавање од стране оставиоца, имају значајан утицај и на заснивање правила

---

⁶¹ Вид. чл. 1148, ст. 1 ГКР.

⁶² Вид. чл. 1148, ст. 1 у вези са чл. 1141, ст. 2 ГКР.

⁶³ Вид. § 796. Грађанског законика Аустрије. Текст законика вид. на интернет адреси: https://www.jusline.at/Allgemeines_Buergerliches_Gesetzbuch_%28ABGB%29.html/, 30. новембар 2015.

императивног законског наслеђивања, који долази до изражаја приликом нормирања услова за постајање нужним наследницима.

Тако, у законодавствима насталим на простору бивше СФРЈ, поред лица која могу постати нужни наследници испуњењем искључиво објективних услова, односно захтева који су иначе неопходни за стицање својства законског наследника (постојање у моменту делације, способност, достојност, неразбаштињеност, постојање и хтење да се постане нужним наследником), постоји и одређени круг лица, чије постајање нужним наследницима је условљено испуњењем додатних услова субјективне природе. Генерално посматрано, у свим овим правима, круг потенцијалних ималаца права на нужни део одређен је на један шири начин. Тако су овим кругом у свима њима обухваћени потомци, усвојеници и њихови потомци, родитељи (у правима Србије, Црне Горе и Хрватске и усвојиоци) и супружник. У правима Србије, Словеније, Македоније, Црне Горе и Републике Српске, овим кругом су обухваћени и браћа и сестре оставиоца, у правима Словеније и Црне Горе и деде и бабе оставиоца, а у правима Србије и Хрватске и сви даљи преци оставиоца. Испуњење допунских субјективних услова, у праву Србије неопходно је у погледу браће и сестара, усвојиоца из непотпуног усвојења, као и у погледу било којих предака, осим родитеља; у праву Хрватске у погледу било којих предака; у правима Словеније и Црне Горе у погледу браће и сестара, као и деда и баба; а у правима Македоније и Републике Српске, у погледу свих потомака, осим првостепених, браће и сестара и родитеља оставиоца. Када је реч о природи допунских услова, у правима Србије, Словеније, Хрватске, Црне Горе и Републике Српске, они се односе на трајну неспособност за рад и немање нужних средстава за живот на страни споменутих нужних наследника.⁶⁴ У праву Македоније, у погледу потомака деце, услов је испуњен не само уколико је у моменту смрти оставиоца, како је то наведено, постојала заједница живота ових лица са оставиоцем, већ и уколико их је оставилац издржавао или уколико су ова лица трајно неспособна за рад и немају нужних средстава за живот, док се у погледу родитеља и браће и сестара он односи на трајну неспособност за рад и немање нужних средстава за живот.⁶⁵

⁶⁴ У домаћој теорији се указује да се ови субјективни услови разликују од субјективних услова који се захтевају за повећање законског наследног дела оставиоцевог супружника и родитеља. Наиме, претендент на проширење законског наследног дела и поред стицања редовног наследног дела не сме да има нужних средстава за живот, док се недостатак нужних средстава за живот нужним наследницима рачуна без нужног дела. Такође, претендент на повећање законског наследног дела може успети са захтевом и када је способан за привређивање, док нужни наследник поред немања нужних средстава за живот мора бити и трајно неспособан за привређивање. Вид. О. Б. Антић, З. М. Балиновац (1996), 215.

⁶⁵ Вид. чл. 39, ст. 1-2 ЗОН Србије, чл. 25, ст. 1-2 ЗОН Словеније, чл. 69, ст. 1-2 ЗОН Хрватске, чл. 30, ст. 1-3 ЗОН Македоније, чл. 27. ст. 1-2 ЗОН Црне Горе, као и чл. 30, ст. 1-2 ЗОН Републике Српске.

С друге стране, у праву Русије, у погледу питања круга потенцијалних нужних наследника заузет је један изузетно широк приступ, према којем, могућност остваривања права на нужни део има исти онај круг лица која могу остварити и право на законски наследни део. Притом, за разлику од највећег броја осталих европских права, у којима било која лица из круга нужних наследника могу остварити право на нужни део онда када испуне захтеве који су иначе неопходни за стицање својства законског наследника, као и за разлику од законодавстава насталих на простору бивше СФРЈ, у којима одређена лица из круга нужних наследника могу остварити право на нужни део испуњењем само ових захтева, у праву Русије, у односу на било ког нужног наследника, поред испуњења објективних услова, неопходно је и испуњење одређених додатних, субјективних услова. Тако, деца оставиоца могу постати нужни наследници само уколико су малолетна или неспособна за рад, док родитељи оставиоца и његов супружник могу постати нужни наследници уколико су неспособни за рад.⁶⁶ Било који други сродници који улазе у круг потенцијалних законских наследника, могу постати не само законски, већ и нужни наследници, онда када поред услова који се односи на њихову неспособност за рад, испуњавају и услов који се односи на чињеницу њиховог издржавања од стране оставиоца најмање годину дана пре његове смрти.⁶⁷ На крају, како је то већ наведено, било које лице које уопште не улази у круг потенцијалних законских наследника, под истим оним условима на основу којих стиче својство законског наследника, може стећи и својство нужног наследника, дакле, уколико је у моменту отварања наслеђа било неспособно за рад, те уколико је најмање годину дана пре смрти оставиоца било издржавано од стране оставиоца и остваривало заједницу живота са њим у истом том периоду.⁶⁸

Закључак

Заједница живота са оставиоцем, имовинско стање наследника, радна способност наследника и издржавање од стране оставиоца, у највећем броју савремених правних поредака Европе, немају утицај на законско наслеђивање. У мањем броју законодавстава у којима ове чињенице имају одговарајући утицај на конструкцију правила законског наслеђивања, њихов наследноправни значај није исти. У том смислу, оне у појединим од њих представљају самостални основ за стицање наследничког својства (Чешка) или остваривање права на издржавање из заоставштине (Енглеска), док у неким другим немају овакав значај, али представљају правно релевантне

---

⁶⁶ Вид. чл. 1149, ст. 1 ГКР.

⁶⁷ Вид. чл. 1149, ст. 1 у вези са чл. 1148, ст. 1 ГКР.

⁶⁸ Вид. чл. 1149, ст. 1. у вези са чл. 1148, ст. 2. ГКР

чињенице које су од утицаја на законско наслеђивање (Србија, Црна Гора, Република Српска, Хрватска, Словенија, Бугарска, Немачка, Аустрија). Постоје и законодавства у којима је наведеним чињеницама дат и један и други значај (Русија и Македонија).

У земљама у којима оне представљају самостални основ за стицање својства законског наследника или за остваривање права на издржавање из заоставштине, као што су Македонија, у случају постојања заједнице живота са оставиоцем, Чешка, у случају постојања заједнице живота са оставиоцем и издржавања од стране оставиоца, Русија, у случају истовременог постојања заједнице живота са оставиоцем, неспособности за рад и издржавања од стране оставиоца, те Енглеска, у случају издржавања од стране оставиоца, наведене чињенице битно утичу на конструкцију правила законског наслеђивања, која се у случају њиховог постојања, у значајној мери разликује у односу на ону која у њима постоји када је иста у конкретном случају заснована искључиво на чињеницама сродства и брака (или истополне партнерске заједнице у Енглеској и Чешкој). Наиме, основна последица прихватања наведених чињеница као правно релевантних за стицање својства законских наследника у овим земљама, огледа се у погоршању наследноправног положаја одређених лица из круга потенцијалних законских наследника, који наведено својство у њима стичу по основу чињенице сродства и брака, односно ванбрачне заједнице. У појединим од њих, оно за последицу може имати чак и немогућност позивања на наслеђивање одређеног броја сродника који улазе у круг потенцијалних законских наследника, услед предности која је у остваривању законских наследних права дата лицима која наслеђују по основу ових чињеница, као што је то случај у Чешкој и Македонији.

У земљама у којима наведене чињенице не представљају самостални основ за стицање својства законског наследника, али имају одговарајући утицај на законско наслеђивање, оне, управо стога, у мањој или већој мери, такође, опредељују положај законских наследника у њима. У том смислу, генерално посматрано, основна последица наведеног начина прихватања утицаја ових чињеница на конструкцију правила законског наслеђивања, огледа се у побољшању наследноправног положаја законских наследника који ово својство, иначе, стичу по основу сродства, брака или ванбрачне заједнице. У појединим земљама, као што су Бугарска, Немачка и Аустрија, ова наследноправна последица није изражена у већој мери, имајући у виду да у правима наведених земаља, само неке од ових чињеница имају одговарајући, по правилу, мањи утицај на правила законског наслеђивања, а тиме и на положај законских наследника у њима. С друге стране, у оним земљама у којима је у конструкцији правила законског наслеђивања прихваћен већи број наведених чињеница, од којих неке, притом, имају значајан утицај на ова правила, као што је то случај у праву Русије и правима насталим на простору бивше СФРЈ, то је и споменута на-

следноправна последица, у њима израженија. Такође, услед побољшања наследноправног положаја законских наследника до којег долази услед уважавања споменутих чињеница на њиховој страни, долази и до истовременог погоршања наследноправног положаја осталих појединих законских наследника, што је нарочито изражено у правима насталим на простору бивше СФРЈ, у којима се оно може огледати чак и у њиховом искључењу из могућности наслеђивања. Напослетку, у овој групи права, услед утицаја појединих чињеница које су представљале предмет анализе, може доћи и до губитка својства законског наследника супружника.

Заједница живота са оставиоцем, имовинско стање наследника, његова радна способност и издржавање од стране оставиоца, од утицаја су и на заснивање правила императивног законског наслеђивања, по правилу, у оним правима у којима је утицај ових чињеница најприсутнији и у конструкцији правила диспозитивног законског наслеђивања (Србија, Црна Гора, Република Српска, Македонија, Хрватска, Словенија и Русија). Утицај наведених чињеница у заснивању правила нужног наслеђивања у наведеним правима долази до изражаја приликом дефинисања услова које одређена лица морају испунити да би постали нужни наследници. У праву Русије, ови услови односе се на неспособност за рад и издржавање од стране оставиоца, док се у правима земаља насталих на простору бивше СФРЈ, они односе на трајну неспособност за рад и немање нужних средстава за живот, а у појединим од њих и на неопходност постојања заједнице живота са оставиоцем и издржавања од стране оставиоца. Последње споменута чињеница од значаја је и у праву Енглеске, јер се на основу ње може остварити одговарајуће право на издржавање из заоставштине, као вид посредног ограничења слободе завештања.

На основу изнетог, евидентно је да заједница живота са оставиоцем, имовинско стање и радна способност наследника, у домаћем праву имају значајну улогу у конструкцији правила законског наслеђивања и поред тога што ниједна од наведених чињеница не представља самостални основ позивања на наслеђивање. Оправданост прихватања ових чињеница као правно релевантних у регулисању законског наслеђивања, нарочито произлази из њиховог доприноса променљивости наследноправних овлашћења законских наследника. Наиме, њихово постојање почива на уважавању одређених реалних животних околности, везаних како за законске наследнике оставиоца, тако и за самог оставиоца, чиме се правила законског наслеђивања чине прилагодљивијим специфичностима конкретних случајева. На овај начин, оне доприносе и ублажавању крутости законског наследног реда, што представља основни циљ њиховог постојања и чини се, предност у односу на највећи број осталих савремених права Европе, у којима ове чињенице нису од утицаја на законско наслеђивање.

*Jelena Đ. Vidić Trninić, Ph.D., Assistant Professor
University of Novi Sad
Faculty of Law Novi Sad
J.VidicTrninic@pf.uns.ac.rs*

Impact of the Community of Life, Financial Standing and Work Ability of the Inheritor to the Construction of the Rules of Intestate Succession

***Abstract:** This paper analyzes the impact of the fact of community of life, financial standing and work ability of the inheritor to the construction of the rules of intestate succession in the contemporary European legal systems. In a certain number of the European countries, these facts have an independent impact to the establishment of the intestate succession rules, while their legal succession significance becomes important even in the countries where it does not represent an independent basis for the acquisition of the capacity of a legal inheritor. A special focus has been given to consideration of the concrete legal solutions and corresponding legal succession ramifications in every legislation where some of the stated facts or even several of such facts, have a corresponding impact to the intestate succession. Bearing in mind that all of these facts have an impact on the legal succession in domestic legislation as well, author points, among other things, on the advantages of this legislation.*

***Key words:** community of life, financial standing, work ability, support, intestate succession.*

Датум пријема рада: 15.01.2016.